YALNIZ BATI DİLLERİNDEN GELEN SÖZCÜKLER Mİ TÜRKÇE İÇİN YABANCI?

Prof. Dr. Tahir Balcı

Şimdiki Türk Dil Kurumu'nun "ilmi" etkinliklerinden olmak üzere, 5 Mayıs 2000 tarihinde Çukurova Üniversitesi'nde bir açıkoturum yapıldı. Açıkoturuma Prof. Dr. Nuri Yüce "Türkoloji'nin Büyük Eserleri" konulu konuşmasıyla Radloff'un sözlüğünü tanıttı. Prof. Dr. Halil Ersoylu ise "Türkçe'nin Bugünü ve Yarını" biçiminde öntanıtımı yapılan konuşmasının başında, şimdiki TDK'nin Türk Dili dergisinde yabancı sözcüklere karşılıklar önerdiklerini anımsattı; daha sonra -batı dillerinden gelen – yabancı sözcüklerdeki anlam değişiminden sözetti.

Her iki konuşmacının, TDK'nin çalışmalarından hoşnut olmadıkları izlenimi edindirmek istemesine karşın kullandıkları dil ve savundukları görüşler onları inandırıcı kılmıyordu. Belki onları yadırgamamak gerekir; çünkü olanaklı olduğunca özgörevleriyle (misyonlarıyla) çelişmemeleri gerekiyordu.

Demek istediğim şu: Öteden beri anlamakta güçlük çektiğim şey, yabancı sözcüklerden sözederken yalnızca batı kökenlilerin gözönünde bulundurulması. Ersoylu'ya sorduğum soru da buna yönelikti. Önce "Bu soruya ancak gülerim" anlamında bir söz söyledi. Bir öğretim üyesinden "Buna gülünmez, ancak ağlanır" diye tepki geldi. Özellikle köktendinci iş çevrelerinin işyeri adlarında (Biat Tesettür) ve basının dilinde Arapça ve Farsça sözcüklerin gözardı edilmemesi gerektiği belirtildiğinde, salondaki birçok Türk dili uzmanı gibi Ersoylu da "Beyefendi beyefendi, söylediğiniz kelimeler binyıl önce dilimize girmiş ve karşılıkları var" biçiminde tepki gösterdi. Ben görüşlerimi açıklarken Ersoylu, "Bu işin otoritesi benim" diyerek kökenbilgisel birikimini kanıtlamaya çalıştı. Niğde Üniversitesi'nden genç bir öğretim üyesi görüşlerini açıklamaya çalışırken sıfat tamlamasının adın arkasından geldiği Osmanlıca bir tamlama yapmak istedi, içinden çıkamadı; sonra – biraz da övünür gibi – "Ben biraz eskiciyim de" deyiverdi. Öztürkçeci olmak bir yana, doğrusu "eskici" bile olamaması üzücüydü.

Bu bağlamda Ersoylu'ya şu soruları sormak gerekir:

1) Gerçekten Arap ve Fars dillerinden gelen sözcükler artık yerli mi?

Yabancı sözcük (Fremdwort) ile ödünçleme (Lehnwort) ayrımını ve yabancılık – yerlilik açısından tek ölçütün köken olmadığını, bir sözcüğün kullanım değerinin de önemli olduğunu elbette biliyoruz. Ancak Arapça ve Farsça sorununu çözülmüş olarak değerlendirmek doğru mu? Eğer biat, şirk, sitem, ihanet, tavaf, hutbe gibi sözcüklere, yüzlerce yıl önce Türkçeye girmiş olmalarına karşın bir karşılık bulun(a)mamışsa ve bunlar ancak açımlama yoluyla anlatılabiliyorsa bu övünülecek bir durum değildir; tersine "Özrü kabahatinden büyük" sözünü dedirten bir durumdur. Günümüzde yalnız batı dillerinden sözcük alıyoruz deyip yalnız batı dillerinden gelen sözcüklere mi karşı savaşacağız? Arapça, Farsça sözcükleri oldukları gibi benimseyip teslim mi olacağız?

2) Şimdiki TDK ve ona koşut olarak "ilmi faaliyetlerde" bulunanlar bugüne değin Arapça ve Farsça sözcüklerle savaşmak adına bir eylemde bulunmuşlar mıdır?

3) Batı kaynaklı sözcüklere karşılık önerirken madem ki Atatürk'ün TDK'sinin "uydurduğu" sözcükleri alabiliyorsunuz ve yeni karşılıklar bulmuş / önermiş olmakla övünüyorsunuz, o zaman neden Arapça / Farsça sözcüklere karşılık olarak türetilmiş ve tam tutunamamış sözcükleri de yeniden önermiyorsunuz? Ya da neden tam benimsenmiş kanıtlamak, olanak, yanıt, olasılık, etmen vb. birçok sözcüğü kullanmamaya özen gösteriyorsunuz ve bu tür Öztürkçe sözcükleri kullananları yadırgıyor, onlarda komünistlik / solculuk arıyorsunuz? Neden "bilimsel" değil de, "ilmi" çalışma yapmayı sürdürüyorsunuz? Kaldı ki, hangi dilden

gelirse gelsin, yabancı sözcüklere karşı savaşım açısından, yeni sözcükler / terimler türetmek yeterli değildir. Atatürk'ün başlattığı dil devrimine katkının önkoşulu içtenliktir; içtenliğin göstergesi ise, kullanılan dildir. Yabancı sözcüklere karşılık olarak kim ne kadar sözcük türetirse türetsin; yazın, yazım, bilim(sel), yanıt, us, etmen vb. sözcüklerden bilinçli bir biçimde kaçtığı sürece hiç kimse inandırıcı olamaz; dilbilime de Türkçeye de bir katkı sağlayamaz.

Sonuç: Batı dilleri özentisi gibi Arapça ve Farsça (Osmanlıca) özentisi daha aşılamamış, bu sorun çözülememiştir. Yalnız batı dillerinden gelen sözcükler değil, Arapça ve Farsça başta olmak üzere diğer dillerden gelen sözcükler de Türkçe için yabancıdır. Hepsine karşı aynı duyarlılıkla savaşım vermek, yeni seçenekler üretmek ve üretilenleri kullanmak gerekir.

OKUYUCUNUN DİKKATİNE : Bu yazı tarayıcıdan geçirildiği için okunamayan ya da yanlış okunan sözcükler vardır. Ayrıca bazı yazıların yalnız özetleri ya da bir bölümü verilebilmiştir.

Çalışmalarımın nerede ve ne zaman yayınlandığı, yayın listesinden öğrenilebilir.